

**Sadettin el-Osmânî, *Cuhûdu'l-Mâlikiyye fî Tasnîfi't-Tasarrufâti'n-Nebeviyye*,
(Kâhire: Dâru'l-Kelime, 2012), 143 sayfa,
ISBN: 9789773114299**

Kitap
Tanıtımı
Book
Review

Muhammed Sıddık

Dr. Öğr. Üyesi, Karabük Üniversitesi, İslami İlimler Fakültesi, Hadis Anabilim Dalı.
Assistant Professor, Karabük University, Faculty of Islamic Sciences, Department
of Hadith
Karabük, Türkiye

 muhammedsiddik@karabuk.edu.tr

 orcid.org/0000-0001-6773-3303

Yazar
Author

Sıddık, Muhammed. "Sadettin el-Osmânî, *Cuhûdu'l-Mâlikiyye fî Tasnîfi't-Tasarrufâti'n-Nebeviyye* (Kâhire: Dâru'l-Kelime, 2012)". *Tevilat* 3/2, 391-396.

 <https://doi.org/10.53352/tevilat.1215622>

Atıf
Cite as

Received / Geliş Tarihi: 2022-12-07

ISSN: 2687-4849

e-ISSN: 2757-654X

Accepted / Kabul Tarihi: 2022-12-17

www.tevilat.com

İntihal / Plagiarism: Bu makale, en az iki hakem tarafından incelendi ve intihal içermediği teyit edildi. / This article has been reviewed by at least two referees and scanned via a plagiarism software.

Telif Hakkı&Lisans/Copyright&License: Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmalarını CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır. / Authors publishing with the journal retain the copyright to their work licensed under the CC BY-NC 4.0.

Yayıncı/Published by: Selçuk University, Faculty of Islamic Studies/ Selçuk Üniversitesi, İslami İlimler Fakültesi.

Bilgi
Info

Sadettin el-Osmânî, Cuhûdu'l-Mâlikiyye fî Tasnifi't-Tasarrufâtî'n-Nebeviyye (Kâhire: Dâru'l-Kelime, 2012)

Önsöz ve beş bölümden oluşan bu eser, Nebevî tasarruf kavramını, sünnet ile hadis arasındaki farkı ortaya koymayı hedeflemektedir. Eserin ana hareket noktası: Nebevî tasarruf ile sünnet birbirlerinde nasıl ayırt edilebilir ve Nebevî tasarruflar sanıl anlaşılmalı. Yazar, bu mesele ile ilgili Mâlikî âlimlerin katkısını ele alıp meseleyi değerlendirmektedir. Mâlikî mezhebini seçme sebebi, İmam Mâlik'in ortaya koyduğu metottan kaynaklanmaktadır. Yazar, Malikî mezhebine mensup alimlerin bu meseleye dair yaklaşımını değerlendirerek tarih boyunca nebevî tasarruflar arasındaki ayrıma yönelik anlama faaliyetinin nasıl geliştiğini ortaya koymaktadır.

Özet

Anahtar Kelimeler: Sünnet, Nebevî tasarruf, Mâlikî mezhebi.

This work, which consists of a preface and five chapters, aims to reveal the concept of prophetic verbs and the difference between sunnah and hadith. The main starting point of the work: How can the Prophetic verbs and sunnah be distinguished from each other, and how the Prophetic verbs should be understood. The author considers the contribution of Maliki scholars related to this issue and evaluates the issue. The reason for choosing the Maliki school stems from the method that Imam Malik put forward. The author evaluates the approach of the scholars of the Maliki sect on this issue and reveals how the understanding activity for the distinction between prophetic verbs has developed throughout history.

Abstract

Keywords: Sunnah, Prophetic Verbs, Mâlikî School.

Sadettin el-Osmânî, sünnet ve hadislerin anlaşılmasına dair çalışmalarıyla öne çıkan araştırmacılardan biridir. Nitekim bu hususla ilgili farklı eserler yazmıştır. Hz. Peygamber'in (s.a.v.) fiillerinin nasıl anlaşılacağına dair yazdığı *التصرفات النبوية السياسية et-Tasarrufâtü'n-Nebeviyyet'u-Siyâsiyye* adlı çalışması, kitapları arasında en fazla önem arz eden eserdir. Bu kitapta, Peygamber'in (s.a.v.) bütün fiillerinin sınıflandırılmasıyla ilgili olarak kapsamlı bir teori ortaya konulmaktadır. Osmânî'nin tasavvurunu anlamak için elimizdeki bu kitabı anlamamız gerekir. Zira bu eser, Hz. Peygamber'in (s.a.v.) fiillerini sınıflandırırken Osmânî'nin takip ettiği usûlî yaklaşımın arka planını ortaya koyar. Bu

eserde Osmânî, التصرف النبوي Nebevî tasarruf kavramına, sünnet ile hadis arasındaki farka ve Mâlikî âlimlerin bu hususları ele almasına temas etmeye çalışır.

Eserin mukaddimesinde, çağdaş dönemde sünnetin yaşadığı sorunları ele alıp zahirî yaklaşımın daha hâkim olduğunu söyleyen Osmânî, bu bakışın özellikle hadislerin anlaşılmasında bir durgunluğa neden olduğunu ifade etmiştir. Dolayısıyla diyebiliriz ki yazar, bu eseri ortaya koyarken sünneti anlama hususunda farklı bir alternatif sunmak ister. Sünnet ifadelerinin mahiyetini ele alıp kavramsal çerçeveyi çizen müellife göre tasarruf, Hz. Peygamber'in (s.a.v.) her sözünü ve fillini kapsayan geniş bir kavramdır. Sünnet ise onun, Müslümanlar tarafından takip edilmesi gereken fiilleri ve sözleridir. Diğer bir deyişle sünnet bağlayıcılık özelliği taşımaktadır. Gördüğümüz kadarıyla yazar, sunmak istediği bu alternatifi aşağıdaki soruların üzerine inşa eder:

- Nebevî tasarruf ile sünnet birbirlerinden nasıl ayırt edilebilir?
- Nebevî tasarruflar sanıl anlaşılmalıdır?

Bu iki sorudan yola çıkan yazar, Mâlikî geleneğin bu konudaki katkısını ortaya koymaya çalışır. Kitabın ana konusunu teşkil eden sünnet ile tasarruflar arasında ayırım ve bunu gerçekleştirmek için hangi ölçülere başvurulacağı meselesinde yazar, Mâlikî mezhebine mensup olan ve bu mesele ile ilgili katkısı olan bazı âlimlerin yaklaşımlarını ele alıp değerlendirmelerde bulunur.

Bize göre, Mâlikî mezhebini seçme sebebi, İmam Mâlik'in ortaya koyduğu metottan kaynaklanmaktadır. Bu metot, amel-i ehl-i Medîne, sünnet ve hadis arasında ayırım yapma ilkelerine dayanır. Müellif şu meşhur sözü aktarır: "Sevrî, sünnette değil, hadiste imamdır. Evzâî, hadiste değil sünnette imamdır. Mâlik ise hem sünnette hem hadiste imamdır." Yazar, bunu izaha etmek için Mâlik'in eserinde farklı hadisler rivayet etmesine rağmen onlarla amel etmediğini hatırlatır. Mâlik'in kendisiyle amel edilen hadisleri seçme metodu, nebevî tasarruflar arasındaki farklılıklara dikkat eden derin fikhî bakışa dayanmaktadır.

Kitap, önsöz ve beş bölümden oluşmaktadır. Her bölümde nebevî tasarrufların anlaşılmasına yönelik bir meseleyi ele alıp Mâlikî âlimlerden birisinin yaklaşımını değerlendirir. Yazarın her bölümde ele aldığı meselelere baktığımız zaman aralarındaki irtibatı görebiliriz. Diğer bir ifade ile yazar, tarih boyunca nebevî tasarruflar arasındaki ayırma yönelik anlama faaliyetinin nasıl geliştiğini açıklamak ister. Buna göre yazar, bu gelişmeyi dört kavramla açıklar:

- الأمر الإرشادي el-Emru'l-İrşâdî

- Hz. Peygamber'in (s.a.v.) dinî ve dünyevî tasarrufları التصرفات الدينية

والدنيوية للنبي

- Hz. Peygamber'in (s.a.v.) tasarruflarının tasnifine yönelik çabalar

تصنيف تصرفات النبي

- Makâsidî anlayış المفهم المقاصدي

Birinci bölüm, giriş mahiyetindedir. Yazar, bu bölümde ehli Medîne'nin ameli meselesi ile nebevî tasarrufları arasındaki ilişkiyi açıklamayı hedeflemektedir. Zira amel-i ehli Medîne, Hz. Peygamber'in (s.a.v.) tasarruflarının farklılığına dair zihinlerdeki bilinci ortaya koyar. İmam Mâlik, hadisleri amel-i ehli Medîne'ye göre değerlendiriyordu. Bu durum, nebevî tasarrufların farklılığına işaret etme açısından önemlidir. Dolayısıyla Mâlik'in metodu, hadislerin anlaşılmasının esaslarını ortaya koyan önemli bir anlayış metodudur. Yazar, buna delil olarak Mâlik'in amel etmediği hadislerin zayıf veya şâz olmadıklarını, bu tür hadislerin belirli bir bağlam veya belirli maksatlar doğrultusunda rivayet edilmesinin, onları genel olmayan tasarruflar haline getirdiğini ifade eder.

Bu girişten sonra ikinci bölümde, İbn Abdilber ve Kurtûbî'nin yaklaşımları ışığında müellif, el-Emru'l-İrşâdî meselesini ele alıp değerlendirmeye çalışır. el-Emru'l-İrşâdî, Hz. Peygamber'in (s.a.v.) tasarruflarından hangisinin sünnet olacağını tespit etmeye yönelik bir yoldur. Yazar, el-Emru'l-İrşâdî mefhumunu şöyle açıklar: Hz. Peygamber'den (s.a.v.) nakledilenler dünyada ve ahirette insanları en iyiye yönlendiren buyruklardır. Diğer bir deyişle Hz. Peygamber'in (s.a.v.) vermiş olduğu bazı emirler vardır ki dinî boyutları yoktur. Dolayısıyla bu hususta şunu sormamız gerekir: Bu tür emirlerin teşri değeri nedir? Zira sünnet olan tasarruf, teşri özelliği taşır. Yazar, başta usûl âlimleri olmak üzere âlimlerin çoğunun irşadî emirlerin maslahata dayanan ve sadece nedb ifade eden bir emir çeşidi olarak değerlendirdiğine işaret eder. Osmânî, el-Emru'l-İrşâdî'nin nazarî ve tatbikî çerçevesini belirleyen iki Mâlikî âlimden bahseder. Bu âlimler İbn Abdilber ve Kurtubî'dir.

İbn Abdilber, *et-Temhîd* adlı eserinde Hz. Peygamber'in (s.a.v.) yasaklarını ikiye ayırır. Birincisi; kesin haram olanlar, ikincisi ise edeb ve ahlâkî açıdan yapılmaması gerekenlerdir. Yazar, bu iki yasağın birbirinden ayırt edilebilmesi için karinelerin büyük bir rol oynadığını ifade eder. Yazar bu taksimin, İbn Abdilber'de olgunlaşmadığını ancak Kurtûbî'nin katkıları ile daha çok sistematikleştirdiğini ifade eder.

Kurtûbî Hz. Peygamber'in (s.a.v.) bazı yasaklarını bu çerçevede değerlendirir. Meselâ: غطوا الإناء "Kapların ağzını örtün." hadisindeki yasağın, dinî maslahat ile ilgisinin olmadığını bilakis dünyevi bir maslahata işaret ettiğini söyler. Dolayısıyla ona göre örtülmemiş olan kaptan içmek haram değildir.

Görüyoruz ki İbn Abdilber ve Kurtûbî, bu hususu değerlendirirken, Hz. Peygamber'in (s.a.v.) rollerinin ve niteliklerinin farklılığını esas alırlar. Nitekim Kurtûbî, durumlarının farklılığına göre Hz. Peygamber'in (s.a.v.) tasarruflarını açıklamaya çalışır. O, Hz. Peygamber'in (s.a.v.) dine dair tasarrufları ile dünyevî tasarruflarını birbirlerinden ayırır. Kurtûbî, meseleyi açıklığa kavuşturmak adına şu hususlara işaret eder:

1. Hz. Peygamber'in (s.a.v.) kadılık sıfatıyla yapmış olduğu tasarrufları, beşerî nitelik taşır. Yani Hz. Peygamber (sav) bir kadı olarak vahye değil kendi içtihadına dayanırdı.

2. Tıbbi tasarrufları, tecrübeye dayanır. Kurtûbî, bu meseleyi hacamata dair hadisleri işlerken ele alır. Ona göre bu tür hadisler, o zaman dilimindeki en etkili tedaviye işaret etmektedir.

3. Toplumun maslahatını gerçekleştirmeye yönelik tasarruflar da beşerî nitelik taşır

Hz. Peygamber'in (s.a.v.) tasarruflarına dair bu tasavvurun, Mâlikî âlimlerin katkılarıyla gelişmeye devam ettiğini söyleyen müellif, Kâdî İyâz ile daha sistemleştirdiğini ifade eder. Kâdî'nin önerdiği taksim, Hz. Peygamber'in (s.a.v.) tasarruflarını dinî ve dünyevi olmak üzere ikiye ayırır.

Yazar, Kâdî'nin önerdiği taksimi üçüncü bölümde değerlendirir. Ona göre bu taksim, Hz. Peygamber'in (s.a.v.) farklı vazifelerine ve rollerine işaret etme açısından önem arz etmektedir. Yazar bu taksimi, "Siz dünyanın işini daha iyi bilirsiniz." hadisine bağlar. Diğer taraftan, Hz. Peygamber'in (s.a.v.) tasarruflarının farklılığına dair algının varlığı ile ilgili bilincin sahâbe döneminden itibaren oluştuğunu, ama buna rağmen bunu sistemleştiren kimse olmadığını söyler. Yazar, Kâdî'nin tasnifi ile diğer âlimlerin tasnifi arasında bir mukayese yaparak Kâdî'nin sonraki tasniflere etkisini ortaya koyar.

Dördüncü bölümde, Karâfî'nin tasnifini ele alan müellif onun, teşriî açıdan Hz. Peygamber'in (s.a.v.) tasarrufları arasındaki ihtilaflara işaret etme noktasında büyük çaba harcadığını ifade eder. Karâfî'nin, usûl düşüncesini ele alan müellif ardından *el-Furûk* adlı eserindeki görüşüne işaret eder. Buna göre Karâfî, Hz. Peygamber'in (s.a.v.) tasarruflarını dörde ayırır: Tebliğ, Fetva, Kadılık, İmamet -siyâset-

Kitabın son bölümünde çağdaş Mâlikî âlimlerinin katkılarını ele alan müellif, İbn Âşûr ve Fâsî'nin bakışlarını inceler. İbn Âşûr'un mühim bir perspektif geliştirdiğini ifade eder. Ona göre, İbn Âşûr şu iki noktaya önem vermiştir:

1. Maksatlara dikkat etmek. Yazarın ifadesine göre İbn Âşûr, hükümleri lafızlara değil maksatlara göre bina etmiştir. Zira hükümlerin sırf lafızlarına dayandırılması, şeriata aykırı hükümlerin ortaya çıkmasına neden olabilir.

2. Bağlamlara önem vermek. Zira bağlam, sözlerden istenileni izah eder.

Hz. Peygamber'in (s.a.v.) fiillerinin farklılık arz ettiğini ifade eden İbn Âşûr, bunların bir kısmının Kur'ân'ın açıklayıcısı olduğunu ifade ederken bir kısmının ise teşrîf niteliği taşımadığını ifade eder. Bu sebeple onun fiillerinin siyakları bilinmelidir. Bu hususta Hz. Peygamber'in (s.a.v.) fiillerini on ikiye ayıran İbn Âşûr bu fiillerin siyaklarını bilmek için Resul'ün yaşadığı dönemin sosyolojik şartlarının da bilinmesi gerektiğini söyler.

Allâl el-Fâsî ise bu konuyu *Mekâsidu's-Şeriâ ve Mekârimuhâ* adlı eserinde ele almıştır. Fâsî'nin ortaya koyduğu tasnifi diğerlerinden ayıran özelliği onun Hz. Peygamber'in (s.a.v.) insânî yönünü vurgulamasıdır.

Görüldüğü gibi bu eser, Hz. Peygamber'in (s.a.v.) tasarruflarının anlaşılması ve birbirlerinden ayırt edilmesinin nasıl olması gerektiğine dayanarak sünnetin anlaşılmasına yönelik bir anlama metodu sunan bir çabadır. Osmânî, amel-i Ehli Medîne ilkesinin bu hususta önemli bir rol oynadığını delillendirerek Hz. Peygamber'in (s.a.v.) tasarrufları arasında bir farktan bahseder. Zira bu ilke sahâbenin sünnet anlayışı ile ilişkidir. Buna rağmen sahâbenin sünnete yaklaşımlarına temas etmez. Ayrıca müellif, diğer rey mektebine mensup olan âlimlerin görüşlerini de ele almamıştır. Dolayısıyla ortaya koyduğu tasavvurun eksik olduğunu söylemek mümkündür. Akıcı ve anlaşılır bir dile sahip olan eserin kaynakça bakımından da zengin bir literatürle beslendiği görülür. Son olarak yazar işleyiş açısından, delilere işaret edip meseleyi değerlendirir.

